

Lastekaitsetöötajatelt Sotsiaalministeeriumile

Praktikuna ollakse mures planeeritava seadusemuudatuse osas ja toome välja järgnevad mõtted ning näited lastekaitsetööst. Eks on kohtumenetlusi, mille raames juhtumikorralduse algatamine on vajalik, aga mitte alati ei ole see meie hinnangul põhjendatud.

Antud muudatuse osas jääb arusaamatuks, millist sisulist lisandväärtust antud muudatus annab ning praktikuna ollakse selles osas mures.

Toome näitena, et vanemad esitavad kohtule sageli avalduse ühise hooldusõiguse lõpetamiseks (osaliselt või täielikult) või ühekordse otsustusõiguse saamiseks. Enamik selliseid menetlusi on rahumeelsed ning mitmel juhul pöörduakse kohtusse teadmatusel, eeldades ekslikult, et vaidlus eeldab automaatselt kohtu sekkumist. Sellises olukorras ei ole põhjendatud seostada kohtu poolt KOV arvamuse küsimist automaatse nõudega algatada juhtumikorraldus.

Kehtivas regulatsioonis on rõhutatud, et juhtumikorraldus tuleb algatada juhul, kui lapse heaolu on mitmes valdkonnas häiritud ning ta vajab toetavaid meetmeid. Ainuüksi ühe vanema kohtusse pöördumine ei viita tavapäraselt lapse heaolu probleemidele, mis nõuaksid juhtumikorralduse rakendamist. Juhtumikorralduse eesmärk on konkreetne ehk lahendada lapse mitut eluvaldkonda puudutavad raskused. Pelgalt kohtu poolt seisukoha küsimine, näiteks otsustusõiguse üleandmise küsimuses, ei täida juhtumikorralduse eesmärki ega loo sisulist alust selle algatamiseks.

Tööpraktika kinnitab, et juhtumikorralduse algatamine on olnud vajalik üksnes üksikutes kohtumenetlustes. Enamikul juhtudel lõpeb lapse heaolu spetsialisti kokkupuude perega pärast kohtuotsuse koostamist ning edasine sekkumine ei ole vajalik. Sellest tulenevalt ei ole arusaadav, miks peaks kõigi selliste menetluste puhul olema kohustuslik juhtumikorralduse algatamine ning millist sisulist lisaväärtust see looks.

Näited praktikas ilmnenud olukordadest:

• Näide 1:

Vanem pöördub EÕK raames kohtusse ühekordse nõusoleku saamiseks lapse elukohaandmete muutmiseks. Perelepitusse suunamist ei toimu. Kohus kaasab KOV-i arvamuse andmiseks. Lapse heaolu spetsialist peab kehtiva ettepaneku kohaselt algatama juhtumikorralduse. Menetluses selgub, et lapse isa on nõus elukohaandmete muutmise ja menetlus lõpetatakse kiiresti. Kohtumenetlus lõpeb, kuid KOV-il on samal ajal algatatud

juhtumikorraldus, kuigi lapse heaolu valdkonnad ei vaja täiendavat sekkumist. Küsimus tekib: millisel eesmärgil oli juhtumikorralduse algatamine vajalik?

• Näide 2:

Isa pöördub kohtusse lapse suhtluskorra muutmiseks. Laps on isa juures käinud üle kolme aasta üle nädala nädalavahetustel ning isa soovib suhtluskorda muuta süsteemile „nädal ja nädal“. Perelepituses olukord lahendust ei saanud, isa jäi enda soovi juurde muuta suhtluskorda. Kohus kaasab arvamuse andmiseks mõlema vanema elukohajärgsed KOV-id. Ettepaneku kohaselt peaks lapse elukohajärgne KOV algatama juhtumikorralduse. Lapse heaolu spetsialist viib läbi hindamise, vestleb lapsega ja selgitab välja tema arvamuse. Laps, kes on piisava arusaamisvõimega, leiab, et senine suhtluskord sobib talle ning ei ole koormav. Ka lapse esindaja ning mõlemad KOV-id leiavad, et isa taotlus ei ole põhjendatud ega vasta lapse huvidele. Kohus jätab avalduse rahuldamata ja varasem suhtluskord jääb kehtima. Menetlus lõpeb ning isa ei kaeba otsust edasi. Sellises olukorras jääb õhku küsimus: mida peaks juhtumikorraldus edaspidi lahendama ja milliseid lapse heaolu valdkondi see aitaks parandada, kui tegelikku abivajadust ei ole?

• Näide 3:

Vanem pöördub kohtusse ühise hooldusõiguse lõpetamiseks. Teine vanem ei ole lapse sünnist alates tema kasvatamises osalenud ega soovi seda teha ka edaspidi; temaga ei ole õnnestunud kontakti saada. Perelepitusse suunamine ebaõnnestub. Laste kasvatamise eest vastutav vanem on toimetulev ning lapse heaolu on igati tagatud. Lapse igapäevaelus mängib olulist rolli kasuvanem, kes on lapse elus osalenud tema sünnist saadik. Kohus kaasab KOV-i arvamuse andmiseks. Ettepaneku kohaselt peab KOV algatama juhtumikorralduse.

Menetluse käigus selgub, et lahus elav bioloogiline vanem ei osale lapse elus, temaga ei ole võimalik ühendust saada, kohtukutsetele ei reageeri. Menetlusosalised esitavad kohtu jaoks vajaliku seisukoha ning toetavad avaldust. Kohus rahuldab taotluse ning lõpetab ühise hooldusõiguse.

Arvestades, et lapse heaolu on tagatud, lapse tegelik hooldaja on stabiilne ja toimetulev, lapsel ei ole soovi bioloogilise vanemaga suhte loomist ning ta on tugevas ja turvalises emotsionaalses seoses kasuvanemaga, tekib küsimus: milleks on sellises olukorras vajalik juhtumikorralduse algatamine ning kuidas on see pere suhtes õiglane, kui just nemad on pidanud lapse õiguste tagamiseks ise kohtusse pöörduma?

Lisaks jääb ebaselgeks, milliseid tegevusi peaks juhtumikorralduse tegevuskava sellises olukorras sisaldama. Mis oleks sisuline eesmärk, mida lapse ja pere toetamiseks täita, kui lapse areng, turvalisus ja heaolu ei ole ohus ning täiendavat sekkumist ei ole vaja? Sellises olukorras ei ole toetavate meetmete rakendamine põhjendatud ning juhtumikorralduse algatamine ei loo pere jaoks lisandväärtust.

Juhtumikorralduse algatamine ei saa olla formaalne tegevus „iseenda pärast“, ilma et oleks olemas sisuline eesmärk või lapse heaoluga seotud probleemid, mis nõuaksid toetavate meetmete rakendamist ning tegevuskava koostamist. Selline nõue oleks põhjendamatu, tekitaks lapse heaolu spetsialistidele ebamõistlikku lisakoormust ning looks perede jaoks tarbetut segadust.